

Voor: Leden Stakeholderoverleg RES Foodvalley
Van: De gezamenlijke energiecoöperaties en natuur- en milieufederaties van RES FoodValley¹
Ten behoeve van: Stakeholderoverleg #5
Over: **Effectieve kaders in het RES voor betrokkenheid van de lokale omgeving en eigenaarschap bij de lokale omgeving.**

In het Nationaal Klimaatakkoord zijn een aantal passages opgenomen over participatie van de lokale omgeving. Deze passages vormen onderdeel van het kader van de RES.

In het slothoofdstuk van de RES zal staan wat de regio nodig heeft vanuit de provincie en/of het Rijk om de afspraken uit de RES waar te maken. De lokale energie-initiatieven in de regio Foodvalley vragen om in dit hoofdstuk ook een paragraaf op te nemen over wat de energiecoöperaties van de overheden nodig hebben om de afspraken waar te maken.

De gemeenten hebben de intentie om 50% lokaal eigendom mogelijk te maken. Zij verwijzen projectontwikkelaars naar de lokale energiecoöperaties. Dat is goed. We zien echter ook dat sommige projectontwikkelaars wel een vorm van financiële participatie (lening tegen rendement na financial close) mogelijk maken, maar dat is niet wat bedoeld wordt met lokaal eigenaarschap in de betekenis van het Klimaatakkoord.

In het Klimaatakkoord wordt gesproken over 50% lokaal eigendom. Dat betekent dat *'marktpartijen en de omgeving gelijkwaardig samenwerken in de ontwikkeling, bouw en exploitatie.'* (p.219 Klimaatakkoord). Het principe is dat iedereen kan meedoen en dat het aanbod van ontwikkelaars zou een hele participatiewaaier moeten omvatten, niet enkel financiële participatie aan het eind van het proces. De paragraaf in het klimaatakkoord is zo opgesteld dat er in gesprek met de omgeving wordt vastgesteld in welke mate zij willen participeren en hoe de omgeving wordt gedefinieerd.

Allereerst moet gekeken worden naar procesparticipatie door de inwoners en bedrijven in de omgeving van het project. De omgeving dient al vanaf het begin van het project betrokken te worden. Ze moeten mee kunnen beslissen over locatie, ontwerp en de inrichting van het project, en over mogelijke extra functies, op het gebied van educatie, recreatie, extensieve landbouw, etc. Ook beheer en onderhoud kunnen waar mogelijk door lokale partijen worden uitgevoerd.

Ook in financiële zin moet de omgeving profiteren. Daar zijn tal van mogelijkheden voor. Door het opzetten van een gebiedsfonds, beheerd door de bewoners, kan een deel van de opbrengst van het project terugvloeien naar de gemeenschap. Een andere mogelijkheid is het goedkoop afnemen van groene stroom uit het zon- of windpark. In de praktijk wordt vaak gekozen voor een combinatie van meerdere opties, afhankelijk van de situatie en van de voorkeur van de omwonenden. Afstemming met de omgeving over deze keuze is hierin cruciaal.

Een proces met de omgeving is belangrijk, maar we merken uit de praktijk dat er ook sturing nodig is vanuit de gemeente. Voor energiecoöperaties is het van belang dat hun positie versterkt wordt ten opzichte van projectontwikkelaars. Het is daarom belangrijk dat gemeenten preciezer vastleggen in hun beleid wat zij onder 50% lokaal eigendom willen verstaan en wat zij onder de omgeving verstaan. Het liefst is dit een resultaat van een participatietraject dat is doorlopen met

¹ Energiecoöperaties VoorthuizenDuurzaam, Zon-op-Nijkerk, DuurzaamKootwijkerbroek en ValleiEnergie; warmtecoöperatie Warmtenet OostWageningen, GNMF en NMU.

bewoners. Maar gezien onze ervaringen kunnen gemeenten ook minimale voorwaarden stellen, zoals wie tellen minimaal als lokale omgeving (bedrijven en/of grondeigenaren en/of burgers al dan niet via een coöperatie); welk gebied telt ten minste als omgeving; is er een voorkeursregeling voor omwonenden; hoeveel mensen moeten minimaal meedoen; is er een regeling voor starters op de woningmarkt en minima. Zo regel je het proces niet dicht en zit er genoeg ruimte voor gesprek en maatwerk vanuit het project, maar is er wel een duidelijke sturing vanuit de gemeente wat zij minimaal willen zien in de participatie.

Niet-ruimtelijke randvoorwaarden kunnen prima worden opgenomen in een beleidskader voor nieuwe zon- en windprojecten. Het is een toetsingskader voor planologische medewerking. Als gemeenten dat doen, zullen projectontwikkelaars dat in de regel accepteren. Initiatiefnemers prefereren immers een gemeente die in de mee-stand staat.

Voordeel van meer dan 50% lokaal eigendom opnemen in het beleid is ook dat gemeente en burgerinitiatieven *samen* kunnen zoeken naar wegen om ook mensen met weinig vrij kapitaal (starters, jonge gezinnen) of met een laag inkomen (minima) mee te laten doen. Dan worden het ook sociale zon- en windprojecten. Een voorbeeld is het 'Op Rozen'-model dat in Hof van Twente is ontwikkeld.

Voor de energiecoöperaties betekent het realiseren van 50% lokaal eigendom een enorme schaa sprong. Het helpt hen enorm als gemeenten en provincies hen goed in positie brengen. Dat kan op meerdere manieren:

- De gemeenten kunnen aan projectontwikkelaars vragen om altijd samen met een energiecoöperatie op te trekken al vanaf het eerste gesprek met de gemeente.
- Het versterkt de positie van de burgercoöperaties als niet-commerciële partij tegenover commerciële partijen als gemeenten de 50% lokaal eigendom uitleggen als meer dan 50% (zeg 51%) lokaal eigendom.
- Het helpt als de provincie Gelderland aansluit bij het nationale ontwikkelfonds (revolvent) dat is ondergebracht bij het Groenfonds, zoals de provincie Utrecht al eerder deed. Niet alleen worden de beschikbare middelen dan verdubbeld, ook gelden dan in Gelderland dezelfde spelregels als in Utrecht en de rest van het land.
- Het zou fijn zijn als coöperaties, wanneer zij grotere projecten oppakken, gebruik kunnen maken van leningen bij de BNG. Dat kan echter alleen als de gemeente voor deze lening garant staat. Het gaat om leningen met laag risico, omdat de eerste 20 á 25% door de leden van de coöperatie worden opgebracht. Barneveld heeft dit al mogelijk gemaakt.
- De provincie Utrecht onderzoekt of zij met startkapitaal een projectbureau van de gezamenlijke energiecoöperaties van de grond kunnen krijgen, zoals de gemeenten in de Achterhoek al eerder hebben gedaan (AGEM). Hiermee kunnen vooral jonge coöperaties goed ondersteund worden en hoeven niet alle coöperaties zelf het wiel uit te vinden.

De meeste energiecoöperaties houden zich nu nog bezig met besparing en opwek, maar er ontstaan ook steeds meer warmtecoöperaties. Deze zijn vaak per buurt georganiseerd. Om hen in positie te brengen is het nodig dat:

- Bewonerscollectieven in het gebied in staat worden gesteld om een lokaal beschikbare warmtebron te ontwikkelen en in eigen beheer te exploiteren.
- Vanuit het streven naar een betaalbare warmtevoorziening voor de eindgebruikers, het scenario nadrukkelijk open wordt gehouden dat bewoners zelf eigenaar worden van de warmteoplossing.

Meer concreet betekent dit:

- Bewonerscollectieven vroegtijdig betrekken in het spel rond de toewijzing van warmtekavels en warmtebronnen.
- Ondersteuning bij het opbouwen van krachtige bewonerscollectieven die (uiteindelijk) in staat zijn om de verantwoordelijkheid voor een Warmtebedrijf te dragen.
- Het bieden van professionele ondersteuning aan bewonerscollectieven om een Warmtebedrijf te ontwikkelen en exploiteren, of om er in deel te nemen. Energie Samen ontwikkelt daarvoor de dienst Buurtwarmte.
- Bij de ontwikkeling van een Warmtebedrijf gebruik kunnen maken van een revolverend ontwikkelfonds en tijdens de exploitatiefase van een lening bij de BNG.

Wij stellen voor om de volgende passages in de RES op te nemen:

- De gemeenten spreken af dat zij in hun uitnodigingskader voor zon en wind opnemen dat medewerking wordt verleend aan een project als de lokale omgeving in staat is gesteld voor meer dan 50% mede-eigenaar te worden van het project zoals bedoeld in het Klimaatakkoord. Ook als de initiatiefnemer bestaat uit lokale bedrijven of agrariërs worden afspraken gemaakt over meer dan 50% eigendom van burgers. Ook wordt opgenomen dat de omgeving in een vroeg stadium betrokken wordt bij locatie, ontwerp, inrichting, exploitatie en extra functies van een project. Daarnaast krijgt de omgeving een belangrijke stem in de manier waarop zij financieel profiteert van het project.
- De gemeenten zijn in principe bereid garant te staan voor leningen van energiecoöperaties bij de BNG.
- De gemeenten en de energiecoöperaties zoeken samen naar mogelijkheden om bij opwekprojecten ook participatie door minder-vermogenden mogelijk te maken.
- De provincie Gelderland sluit met haar ontwikkelfonds voor coöperaties aan bij het landelijke ontwikkelfonds zodat dezelfde regels gelden voor energiecoöperaties in Gelderland als in Utrecht en de rest van het land en er meer middelen beschikbaar komen.
- De provincie Gelderland onderzoekt in navolging van de provincie Utrecht de mogelijkheid van startkapitaal voor een gezamenlijk projectbureau voor de energiecoöperaties.
- De gemeente ondersteunt bewonerscollectieven om zelf een lokale warmtebron te ontwikkelen en te exploiteren.
- De gemeente onderzoekt met de bewoners of de bewoners zelf eigenaar kunnen worden van de warmteoplossing.

Deze notitie is gebaseerd op het Klimaatakkoord en de notitie 'Wind- en zonneparken realiseren samen met de inwoners' (EnergieSamen en de Natuur en Milieufederaties, uitgebracht in juni 2019 en verspreid naar alle gemeenten) en gesprekken met de lokale energiecoöperaties in Foodvalley over hoe zij beter in positie kunnen worden gebracht.

Zie ook de Factsheet '50% eigendom van de lokale omgeving' van de Participatiecoalitie.
<https://www.natuurenmilieufederaties.nl/wp-content/uploads/2019/11/Participatiecoalitie-50-eigendom-van-de-lokale-omgeving-oktober-2019.pdf>